MPSCKEEDA

UPSC, MPSC, COMBINE गट ब गट क, तलाठी, पोलीस भरती

एकच ॲप – अनलिमिटेड अभ्यासक्रम, अनलिमिटेड सराव!

संपूर्ण नोट्स +
अनलिमिटेड TEST सिरीज

टॉपिकनुसार नोट्स + PYQ

प्रत्येक विषयाच्या टॉपिकनुसार नोट्स + टॉपिकचे

100 PYQ प्रत्येक विषय

LIVE + कोणत्याही वेळेत टेस्ट सिरीज

टॉपिकनुसार, प्रत्येक टॉपिकचे 25 प्रश्नांचे

50 संच ऑल महाराष्ट्र रँकिंग

मिनी मॉक टेस्ट

संपूर्ण विषय किंवा कोणतेही दोन विषय
• 25 प्रश्न

200 टेस्ट विश्लेषणासहित

फुल मॉक टेस्ट

संपूर्ण पेपर स्वरूपात

200 टेस्ट विश्लेषणासहित

दिवाळी ऑफर

₹499 / एक वर्ष

किंवा

₹99 प्रति महिना

आत्ताच डाउनलोड करा

JOIN NOW • MPSCKEEDA APP

Google Play Store वर उपलब्ध • या पानावर कुठेही टॅप करा

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर — परिचय

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

मुद्दा	माहिती
पूर्ण नाव	भीमराव रामजी आंबेडकर
जन्म	१४ एप्रिल १८९१ — महू लष्करी छावणी (आजचे डॉ. आंबेडकर नगर, म. प्र.)
मूळ गाव	आंबडवे (ता. मंडणगड, जि. रत्नागिरी)
आई-वडील	भीमाबाई व सुभेदार रामजी मालोजी सकपाळ
पत्नी	रमाबाई (विवाह १९०६); पुढे डॉ. सविता (शारदा कबीर) — १९४८
उपाधी / सन्मान	बाबासाहेब; भारतरत्न (१९९०, मरणोत्तर)
धम्मदीक्षा	१४ ऑक्टोबर १९५६, नागपूर
महापरिनिर्वाण	६ डिसेंबर १९५६, दिल्ली

एका वाक्यात ओळख

- अस्पृश्यता निर्मूलन, जातिअंत व मानवी हक्कांसाठी आयुष्य वेचणारे समाजक्रांतिकारक, अर्थतज्ज्ञ, कायदेपंडित व पत्रकार.
- **"शिका, संघटित व्हा, संघर्ष करा"** या सूत्राने वंचितांना आत्मसन्मानाची जाणीव.
- भारतीय संविधानाच्या **मसुदा समितीचे अध्यक्ष**; स्वतंत्र भारताचे पहिले कायदामंत्री; १९५६ मध्ये बौद्ध धम्माचा स्वीकार.

कार्यक्षेत्रे — एका नजरेत

क्षेत्र	प्रमुख कार्य
सामाजिक लढे	महाड (१९२७), मनुस्मृती दहन, काळाराम (१९३०)
संघटना	बहिष्कृत हितकारिणी सभा (१९२४), ILP (१९३६), SCF (१९४२)
पत्रकारिता	मूकनायक ते प्रबुद्ध भारत — पाच मराठी पत्रे
शिक्षण	पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी — सिद्धार्थ, मिलिंद महाविद्यालये

लक्षात ठेवा: बाबासाहेब बुद्ध, कबीर व महात्मा फुले यांना आपले **तीन गुरू** मानत.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

बालपण व शालेय शिक्षण

- वडील **रामजी सकपाळ** — ब्रिटिश लष्करात सुभेदार, कबीरपंथी; आई **भीमाबाई**. भीमराव हे चौदावे अपत्य.
- वडिलांच्या निवृत्तीनंतर कुटुंब **दापोली** व नंतर **सातारा** येथे; साताऱ्यात आईचे निधन.
- ७ नोव्हेंबर १९०० — सातारा येथील सरकारी हायस्कूलमध्ये (आजचे प्रतापसिंह हायस्कूल) प्रवेश — हा दिवस महाराष्ट्रात "**विद्यार्थी दिवस**".
- शिक्षक **कृष्णाजी केशव आंबेडकर** यांनी शाळेच्या नोंदीत "आंबडवेकर" ऐवजी स्वतःचे "**आंबेडकर**" आडनाव लावले.
- शाळेत अस्पृश्य म्हणून वर्गाबाहेर बसणे, पाणी पिण्यास मनाई — या अपमानाने बंडखोर वृत्ती घडली.

मुंबईतील शिक्षण

वर्ष	घटना
१९०७	एल्फिन्स्टन हायस्कूल मधून मॅट्रिक — महार समाजातील पहिल्या मॅट्रिकपैकी एक
१९०७	सत्कारप्रसंगी **कृष्णाजी अर्जुन केळूसकर** यांनी बुद्धचरित्र भेट दिले
१९०६	**रमाबाई** यांच्याशी विवाह (भायखळा मंडईत)
१९१२	एल्फिन्स्टन कॉलेज मधून बी.ए. (अर्थशास्त्र व राज्यशास्त्र)
१९१३	बडोदा संस्थानात अल्पकाळ नोकरी; २ फेब्रुवारी १९१३ — वडिलांचे निधन

शिष्यवृत्ती

- बडोद्याचे महाराज **सयाजीराव गायकवाड** यांच्या शिष्यवृत्तीवर १९१३ मध्ये अमेरिकेला प्रयाण.
- अटीनुसार परतल्यावर बडोदा संस्थानाची नोकरी करावी लागणार होती.

बालपणीचे अनुभव

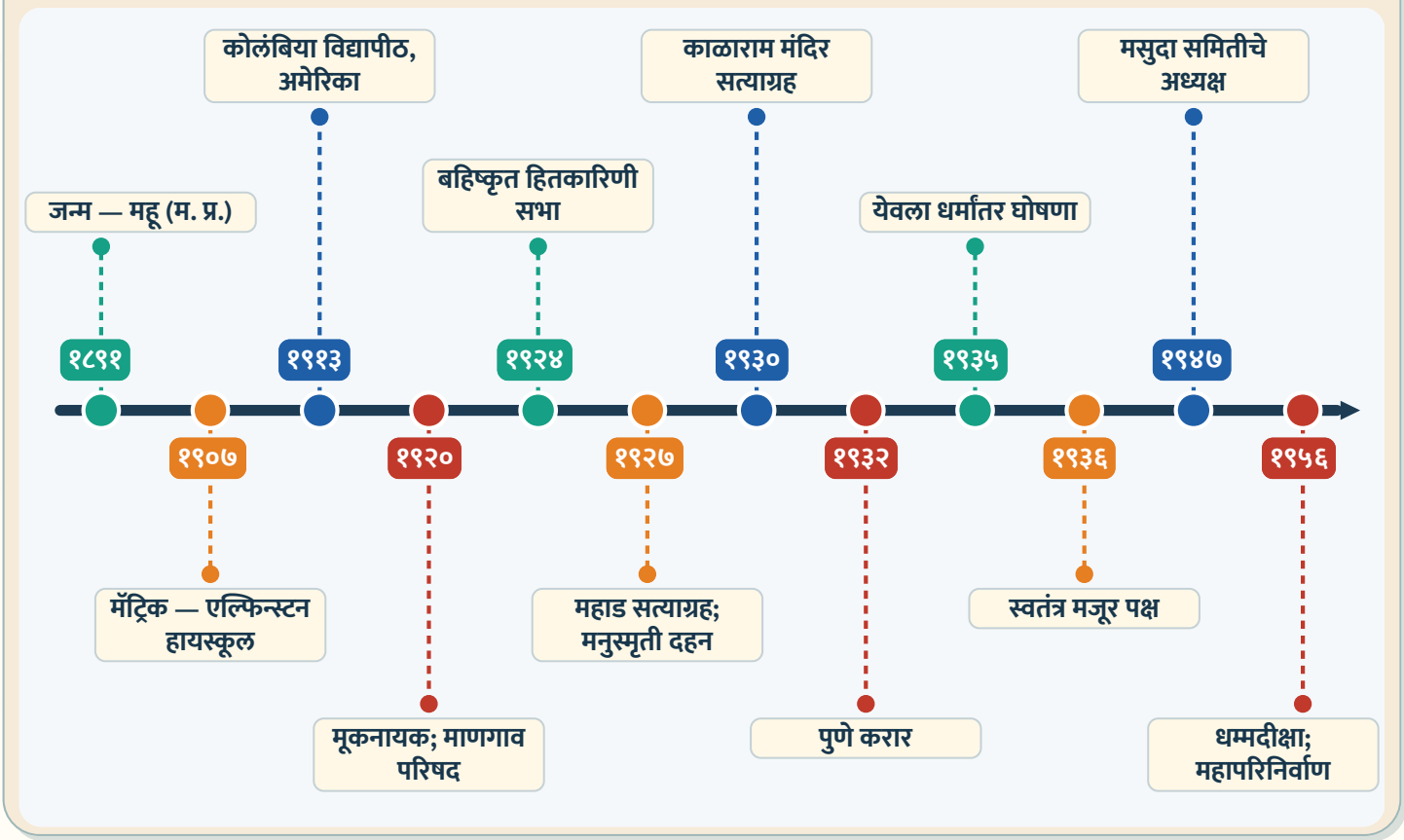
- सातारा ते कोरेगाव प्रवासात अस्पृश्य म्हणून गाडीवानाने मुलांना गाडीतून उतरवले; वाटेत पाणीही मिळाले नाही — हा प्रसंग "Waiting for a Visa" मध्ये नोंदवलेला आहे.
- शाळेत पाणी हवे असल्यास शिपायाने वरून ओतावे लागे — "शिपाई नाही तर पाणी नाही".
- या अनुभवांमुळे **शिक्षण हेच मुक्तीचे साधन** हा विचार दृढ झाला.

लक्षात ठेवा: रमाबाईंना बाबासाहेबांच्या अनुयायांनी आदराने "**रमाई**" म्हटले; त्यांच्या त्यागामुळेच परदेशातील शिक्षण शक्य झाले.

लक्षात ठेवा: १९०७ च्या मॅट्रिक सत्कारानंतर मिळालेल्या बुद्धचरित्राने बुद्ध विचारांची **पहिली ओळख** झाली.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

जीवनपट — कालरेषा

महत्त्वाच्या घटना — १८९१ ते १९२७

वर्ष / दिनांक	घटना
१४ एप्रिल १८९१	जन्म — महू
१९०७ / १९१२	मॅट्रिक / बी.ए.
१९१५ / १९१६	कोलंबिया — एम.ए.; “Castes in India” निबंध
१९१९	**साउथबरो समिती**समोर साक्ष
३१ जानेवारी १९२०	मूकनायक
२१–२२ मार्च १९२०	माणगाव परिषदेचे अध्यक्ष
२० जुलै १९२४	बहिष्कृत हितकारिणी सभा
३ एप्रिल १९२७	**बहिष्कृत भारत**
२० मार्च १९२७	महाड चवदार तळे सत्याग्रह
२५ डिसेंबर १९२७	मनुस्मृती दहन

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

महत्त्वाच्या घटना — १९२८ ते १९५६

वर्ष / दिनांक	घटना
१९२८	सायमन आयोगासमोर साक्ष; **समता** (२९ जून)
२ मार्च १९३०	काळाराम मंदिर सत्याग्रह, नाशिक
१९३०–३२	तिन्ही गोलमेज परिषदांना उपस्थिती; २४ नोव्हेंबर १९३० — **जनता**
२४ सप्टेंबर १९३२	पुणे करार
२७ मे १९३५	रमाबाईचे निधन; याच वर्षी शासकीय विधी महाविद्यालयाचे प्राचार्य
१३ ऑक्टोबर १९३५	येवला धर्मांतर घोषणा
१५ ऑगस्ट १९३६	स्वतंत्र मजूर पक्ष; "जातिनिर्मूलन" प्रसिद्ध
१९४२	**शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन**; व्हाइसरॉयच्या कार्यकारी मंडळात मजूर सदस्य
८ जुलै १९४५	पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी
२९ ऑगस्ट १९४७	मसुदा समितीचे अध्यक्ष; पहिले कायदामंत्री
२७ सप्टेंबर १९५१	हिंदू कोड बिलाच्या प्रश्नावर मंत्रिपदाचा राजीनामा
४ फेब्रुवारी १९५६	**प्रबुद्ध भारत**
१४ ऑक्टोबर १९५६	धम्मचक्र प्रवर्तन, नागपूर
६ डिसेंबर १९५६	महापरिनिर्वाण, दिल्ली

मरणोत्तर

वर्ष	घटना
१९५७	रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया (३ ऑक्टोबर, नागपूर)
१९९०	भारतरत्न

घटना व ठिकाणे — जोड्या

घटना	ठिकाण
चवदार तळे सत्याग्रह	महाड (जि. रायगड)
धर्मांतर घोषणा	येवला (जि. नाशिक) — मुक्तिभूमी
धम्मदीक्षा	नागपूर — दीक्षाभूमी

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

परदेशातील उच्च शिक्षण

संस्था	पदवी / वर्ष	प्रबंध / विषय
कोलंबिया विद्यापीठ, न्यूयॉर्क	एम.ए. — १९१५	Administration and Finance of the East India Company (काही स्रोत: Ancient Indian Commerce)
कोलंबिया	शोधनिबंध — १९१६	Castes in India: Their Mechanism, Genesis and Development
कोलंबिया	पीएच.डी. — प्रबंध १९१६-१७; पदवी **१९२७**	The Evolution of Provincial Finance in British India (प्रकाशन १९२५)
लंडन स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्स	एम.एस्सी. — १९२१	Provincial Decentralization of Imperial Finance in British India
LSE (लंडन विद्यापीठ)	डी.एस्सी. — १९२३	The Problem of the Rupee
ग्रेज इन, लंडन	बार-ॲट-लॉ — १९२२-२३	बॅरिस्टर
बॉन विद्यापीठ, जर्मनी	अल्पकाळ अभ्यास	अर्थशास्त्र

लक्षात ठेवा: कोलंबियात **जॉन ड्यूई** (तत्त्वज्ञ) व **एडविन सेलिगमन** (अर्थशास्त्रज्ञ) हे गुरू; "आयुष्यात पहिल्यांदा सामाजिक समता अनुभवली" असे बाबासाहेबांनी नंतर सांगितले.

शिक्षणातील अडथळे

- १९१७ — शिष्यवृत्ती संपल्याने लंडनचे शिक्षण अर्धवट सोडून भारतात परत; बडोद्यात **लष्करी सचिव** म्हणून नोकरी.
- बडोद्यात राहायला जागा मिळेना — पारशी धर्मशाळेतून हाकलले; कटू अनुभवांमुळे नोकरी सोडली.
- सिडनहॅम कॉलेजमधील नोकरी व **शाहू महाराज** आणि मित्र **नवल भथेना** यांच्या मदतीतून १९२० मध्ये पुन्हा लंडनला.

ज्ञानसंपदा

- अर्थशास्त्र, कायदा, राज्यशास्त्र, समाजशास्त्र, इतिहास व धर्मशास्त्र यांचे गाढे अभ्यासक — म्हणून "**ज्ञानाचे प्रतीक**" (Symbol of Knowledge).
- मुंबईतील **राजगृह** हे निवासस्थान त्यांच्या प्रचंड ग्रंथसंग्रहासाठी प्रसिद्ध.

लक्षात ठेवा: कोलंबियातील पीएच.डी. प्रबंध १९१७ पर्यंत सादर झाला, पण छापील प्रती सादर केल्यावर पदवी **१९२७** मध्ये मिळाली.

लक्षात ठेवा: "The Problem of the Rupee" मधील चलनविषयक विचार पुढे **हिल्टन यंग आयोगापुढे** मांडले गेले, असा उल्लेख आढळतो.

लक्षात ठेवा: बाबासाहेबांच्या अर्थशास्त्रीय लेखनाचा विषय — **चलन, सार्वजनिक वित्त व शेती**.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

चळवळीची सुरुवात (१९१९–१९२४)

- **१९१९** — मताधिकारासंबंधीच्या **साउथबरो समिती**समोर अस्पृश्यांसाठी स्वतंत्र प्रतिनिधित्वाची मागणी.
- **३१ जानेवारी १९२०** — शाहू महाराजांच्या आर्थिक साहाय्याने मूकनायक पाक्षिक.
- **मार्च १९२०** — माणगाव (ता. कागल) परिषदेचे अध्यक्ष; **मे १९२०** — नागपूरच्या अखिल भारतीय बहिष्कृत परिषदेत महर्षी वि. रा. शिंदे यांच्या "डिप्रेस्ड क्लास मिशन" धोरणावर टीका.

बहिष्कृत हितकारिणी सभा

मुद्दा	माहिती
स्थापना	२० जुलै १९२४, मुंबई — बाबासाहेबांची **पहिली सार्वजनिक संघटना**
ब्रीदवाक्य	शिकवा, चेतवा व संघटित करा (Educate, Agitate, Organise)
अध्यक्ष	सर चिमणलाल सेटलवाड; बाबासाहेब — कार्यकारी समितीचे अध्यक्ष
सदस्य	स्पृश्य समाजातील सहानुभूतीदार व महार, चांभार, मातंग समाजातील कार्यकर्ते
कार्य	वसतिगृहे, वाचनालये, शिक्षण प्रसार, अन्यायाविरुद्ध दाद
मुखपत्र	पुढे **बहिष्कृत भारत** (१९२७)

लक्षात ठेवा: स्पृश्य समाजानेही अस्पृश्यतेविरुद्ध भूमिका घ्यावी — म्हणून सभेत सर्व समाजांचे सदस्य घेतले.

इतर संघटना (१९२७)

संघटना	वर्ष	उद्देश
समाज समता संघ	४ सप्टेंबर १९२७	सहभोजन, आंतरजातीय विवाह; मुखपत्र — समता
समता सैनिक दल	१९२७	चळवळीचे संरक्षण व शिस्त

माणगाव व नागपूर परिषदा (१९२०)

परिषद	अध्यक्ष	विशेष
माणगाव, ता. कागल (मार्च १९२०)	डॉ. आंबेडकर	शाहू महाराजांनी आंबेडकरांना अस्पृश्यांचे खरे नेते घोषित केले
नागपूर (मे–जून १९२०)	शाहू महाराज	अस्पृश्यांचे प्रतिनिधी अस्पृश्यांनीच निवडावेत — ही भूमिका

लक्षात ठेवा: या दोन परिषदांनी बाबासाहेबांचे नेतृत्व महाराष्ट्राबाहेरही प्रस्थापित झाले.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

महाड चवदार तळे सत्याग्रह (१९२७)

मुद्दा	माहिती
पार्श्वभूमी	**४ ऑगस्ट १९२३** — मुंबई विधिमंडळात **स. का. बोले** यांचा ठराव: सार्वजनिक पाणवठे सर्वांसाठी खुले
महाड नगरपालिका	१९२४ मध्ये चवदार तळे अस्पृश्यांसाठी खुले केल्याचा ठराव — पण प्रत्यक्ष अंमल नाही
परिषद	**१९–२० मार्च १९२७** — कुलाबा जिल्हा बहिष्कृत परिषद, महाड (आजचा रायगड जिल्हा)
सत्याग्रह	२० मार्च १९२७ — हजारो अनुयायांसह तळ्याचे पाणी प्राशन
प्रतिक्रिया	सनातन्यांचा हल्ला; तळ्याचे "शुद्धीकरण"; खटला दाखल
निकाल	मुंबई उच्च न्यायालयाचा अंतिम निकाल **१९३७** — अस्पृश्यांच्या बाजूने

लक्षात ठेवा: सत्याग्रह पाण्यासाठी नव्हता, तर **माणूस म्हणून समान हक्कासाठी** होता — २० मार्च हा दिवस "**सामाजिक सबलीकरण दिन**" म्हणून ओळखला जातो.

मनुस्मृती दहन — २५ डिसेंबर १९२७

- महाड येथील दुसऱ्या परिषदेत (२५–२७ डिसेंबर १९२७) विषमतेचे समर्थन करणाऱ्या मनुस्मृतीचे दहन.
- दहनाचा ठराव **गंगाधर नीलकंठ सहस्रबुद्धे** यांनी मांडला — सवर्ण समाजातील सहकारी.
- मनुस्मृती ही विषमतेची प्रतीक — तिच्या दहनातून **नव्या समताधिष्ठित नीतीची** मागणी.
- २५ डिसेंबर — "**मनुस्मृती दहन दिन**" / भारतीय स्त्री मुक्ती दिन म्हणूनही पाळला जातो.

इतर मंदिर-प्रवेश लढे

सत्याग्रह	वर्ष
अंबादेवी मंदिर, अमरावती	१९२७
पर्वती मंदिर, पुणे	१९२९

महाडचे महत्त्व

- भारतातील अस्पृश्यांचा पहिला मोठा **संघटित मानवी हक्क लढा** मानला जातो.
- सत्याग्रहात सवर्ण सहकाऱ्यांचाही सहभाग — लढा जातीविरुद्ध, व्यक्तींविरुद्ध नव्हे.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

काळाराम मंदिर सत्याग्रह (१९३०–३५)

मुद्दा	माहिती
प्रारंभ	२ मार्च १९३० (काही स्रोत ३ मार्च) — नाशिक
नेतृत्व	बाबासाहेब; प्रत्यक्ष संघटन — **दादासाहेब (भाऊराव) गायकवाड**
सहभाग	हजारो सत्याग्रही; मंदिराच्या चारही दरवाजांवर तुकड्या
रथयात्रा	रामनवमीला रथ ओढण्याच्या प्रसंगी संघर्ष व दगडफेक
कालावधी	सुमारे पाच वर्षे (१९३५ पर्यंत) — तरीही मंदिर खुले झाले नाही
परिणाम	हिंदू धर्मात समता मिळणार नाही, हा निष्कर्ष → धर्मांतराचा विचार

येवला धर्मांतर घोषणा (१९३५)

- १३ ऑक्टोबर १९३५ — येवला (जि. नाशिक) येथील परिषदेत घोषणा.
- "**मी हिंदू म्हणून जन्मलो, हे माझ्या हातात नव्हते; पण हिंदू म्हणून मरणार नाही**" — हे प्रसिद्ध उद्गार.
- येवल्याची ही जागा आज "**मुक्तिभूमी**" म्हणून ओळखली जाते.
- **१९३६** — मुंबईतील महार परिषदेत "**मुक्ती कोन पथे?**" हे धर्मांतरविषयक प्रसिद्ध भाषण.

लक्षात ठेवा: क्रम लक्षात ठेवा: **महाड (पाणी, १९२७) → काळाराम (मंदिर, १९३०) → येवला (घोषणा, १९३५) → नागपूर (दीक्षा, १९५६)**.

मंदिर प्रवेश लढ्यांचा आढावा

सत्याग्रह	वर्ष	ठिकाण
अंबादेवी मंदिर	१९२७	अमरावती
पर्वती मंदिर	१९२९	पुणे
काळाराम मंदिर	१९३०–३५	नाशिक

लक्षात ठेवा: मंदिर प्रवेशाचा हेतू देवदर्शन नव्हे, तर **"हिंदू म्हणून आम्हाला समान हक्क आहेत का?"** हा प्रश्न समाजासमोर ठेवणे — उत्तर नकारार्थी आल्याने धर्मांतराचा मार्ग.

लक्षात ठेवा: "मुक्ती कोन पथे?" (१९३६) भाषणात धर्मांतर हे **सामाजिक व आध्यात्मिक** मुक्तीसाठी आवश्यक असल्याचे मांडले.

लक्षात ठेवा: काळाराम सत्याग्रहात **पतितपावनदास, कचरू साळवे, पांडुरंग राजभोज** यांनी तुकड्यांचे नेतृत्व केले.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

गोलमेज परिषदा

परिषद	काळ	बाबासाहेबांची भूमिका
पहिली	नोव्हेंबर १९३० – जानेवारी १९३१	अस्पृश्यांचे प्रतिनिधी; काँग्रेसचा बहिष्कार
दुसरी	सप्टेंबर – डिसेंबर १९३१	गांधीजींशी मतभेद — **स्वतंत्र मतदारसंघाची** मागणी
तिसरी	नोव्हेंबर – डिसेंबर १९३२	संविधानात्मक चर्चा

लक्षात ठेवा: बाबासाहेब **तिन्ही** गोलमेज परिषदांना उपस्थित; गांधीजी फक्त **दुसऱ्या** परिषदेला.

जातीय निवाडा व पुणे करार

मुद्दा	माहिती
जातीय निवाडा	**ऑगस्ट १९३२** — ब्रिटिश पंतप्रधान **रॅम्से मॅक्डोनाल्ड**; अस्पृश्यांना स्वतंत्र मतदारसंघ + दुहेरी मत, **७१** जागा
गांधीजींचे उपोषण	**२० सप्टेंबर १९३२** — येरवडा तुरुंग, पुणे
पुणे करार	२४ सप्टेंबर १९३२ — स्वतंत्र मतदारसंघाऐवजी **संयुक्त मतदारसंघ + राखीव जागा**
राखीव जागा	प्रांतिक विधिमंडळात १४८; केंद्रीय विधिमंडळात **१८%**
स्वाक्षरी	अस्पृश्यांतर्फे बाबासाहेब; सवर्ण हिंदूंतर्फे **पं. मदनमोहन मालवीय** (गांधीजींची स्वाक्षरी नाही)
मध्यस्थ	मालवीय, तेजबहादूर सप्रू, मु. रा. जयकर आदी

लक्षात ठेवा: पुणे करारालाच "**येरवडा करार**" असेही म्हणतात. जागा वाढल्या, पण स्वतंत्र मतदारसंघ सोडावा लागला — हा बाबासाहेबांचा त्याग मानला जातो.

जातीय निवाडा विरुद्ध पुणे करार

मुद्दा	जातीय निवाडा	पुणे करार
मतदारसंघ	स्वतंत्र + दुहेरी मत	संयुक्त, राखीव जागा
प्रांतिक जागा	७१	१४८
केंद्रीय विधिमंडळ	—	१८% जागा
निवड पद्धत	अस्पृश्य मतदार	प्राथमिक निवडणुकीत ४ उमेदवार, अंतिम निवड सर्व मतदार

लक्षात ठेवा: पुणे करारानंतर गांधीजींनी १९३२ मध्ये **हरिजन सेवक संघ** स्थापन केला; "हरिजन" शब्दाला बाबासाहेबांनी आक्षेप घेतला.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

राजकीय पक्ष व संघटना

पक्ष / संघटना	स्थापना	वैशिष्ट्य
स्वतंत्र मजूर पक्ष (Independent Labour Party)	१५ ऑगस्ट १९३६	केवळ अस्पृश्यांचा नव्हे — मजूर, शेतकरी, कुळे यांचा पक्ष; १९३७ च्या निवडणुकीत मोठे यश
शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन	१८–१९ जुलै १९४२, नागपूर	अखिल भारतीय पातळीवरील अनुसूचित जातींचा पक्ष
रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया	संकल्पना १९५६; स्थापना ३ ऑक्टोबर १९५७	बाबासाहेबांच्या निधनानंतर स्थापन; पहिले अध्यक्ष एन. शिवराज

विधिमंडळातील कार्य

वर्ष	कार्य
१९२६	मुंबई विधिमंडळावर नियुक्त सदस्य
१९२८	**महार वतन** सुधारणा विधेयक
१९३७	कोकणातील **खोती पद्धत** नष्ट करण्याचे विधेयक
१९३८	औद्योगिक कलह विधेयकाला विरोध — कामगारांच्या संपाच्या हक्कासाठी
१९४२–४६	व्हाइसरॉयच्या कार्यकारी मंडळात **मजूर सदस्य**

लक्षात ठेवा: मजूर सदस्य असताना कामाचे तास कमी करणे (८ तास), रोजगार कार्यालये, कामगार कल्याण निधी यांसारख्या सुधारणांचा पाया घातला.

मजूर चळवळीबाबत भूमिका

- "ब्राह्मणशाही व भांडवलशाही हे कामगारांचे दोन शत्रू" — अशी स्पष्ट भूमिका.
- १९३८ मध्ये मनमाड येथे अस्पृश्य रेल्वे कामगार परिषद.

स्वतंत्र मजूर पक्षाची भूमिका

- भूमिहीन, गरीब कुळे, शेतकरी व कामगार यांच्या प्रश्नांना प्राधान्य — जातीपलीकडील **वर्गीय** दृष्टिकोन.
- खोती व महार वतन यांसारख्या शोषक पद्धतींविरुद्ध विधिमंडळात संघर्ष.

लक्षात ठेवा: १९३७ ची निवडणूक — बाबासाहेब मुंबई प्रांतिक विधिमंडळात निवडून आले.

लक्षात ठेवा: ILP ने १९३७ मध्ये राखीव व सर्वसाधारण दोन्ही जागा लढवल्या.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

वृत्तपत्रे

वृत्तपत्र	सुरुवात	वैशिष्ट्य
मूकनायक	३१ जानेवारी १९२०	पाक्षिक; शाहू महाराजांची मदत; मुखपृष्ठावर संत **तुकारामांचा** अभंग
बहिष्कृत भारत	३ एप्रिल १९२७	पाक्षिक; बहिष्कृत हितकारिणी सभेचे मुखपत्र; संत **ज्ञानेश्वरांच्या** ओळी
समता	२९ जून १९२८	समाज समता संघाचे पत्र; संपादक देवराव विष्णू नाईक
जनता	२४ नोव्हेंबर १९३०	सर्वाधिक काळ चाललेले (१९३०–१९५६); ब्रीद: "गुलामाला गुलामीची जाणीव करून द्या..."
प्रबुद्ध भारत	४ फेब्रुवारी १९५६	"जनता"चे नवे नाव; रिपब्लिकन पक्षाची घोषणा याच पत्रातून

लक्षात ठेवा: सर्व वृत्तपत्रे **मराठीत**; ग्रंथलेखन मात्र प्रामुख्याने **इंग्रजीत**. क्रम लक्षात ठेवा: **मू-ब-स-ज-प्र** (१९२०-१९२७-१९२८-१९३०-१९५६).

पत्रकारितेचे सूत्र

- "**बहिष्कृत** लोकांवर होणाऱ्या अन्यायावर उपाय सुचवण्यासाठी वृत्तपत्रासारखी दुसरी भूमी नाही" — मूकनायकच्या पहिल्या अंकातील आशय.
- बहिष्कृत भारतचे जवळपास सर्व लेखन बाबासाहेबांनी स्वतः केले.
- "मूकनायक" म्हणजे **मुक्यांचा नायक** — मूक समाजाला आवाज.

संपादक व सहकारी

पत्र	संपादक / जबाबदारी
मूकनायक	पांडुरंग नंदराम भटकर; नंतर ज्ञानदेव घोलप
जनता	देवराव विष्णू नाईक; पुढे ग. नी. सहस्रबुद्धे

वृत्तपत्रांचे ब्रीद (आशय)

- मूकनायक — संत तुकारामांच्या अभंगातून "काय करू आता धरूनिया भीड" असा निर्भीडपणाचा संदेश.
- बहिष्कृत भारत — संत ज्ञानेश्वरांच्या ओळींतून अन्यायाविरुद्ध लढ्याची प्रेरणा.

लक्षात ठेवा: "प्रबुद्ध भारत" म्हणजे ज्ञानाने जागृत झालेला भारत — धम्मक्रांतीशी सुसंगत नाव.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

महत्त्वाचे ग्रंथ

ग्रंथ	वर्ष	विषय
Castes in India	१९१६	जातिव्यवस्थेची उत्पत्ती — कोलंबियातील निबंध
Small Holdings in India	१९१८	शेतजमिनीचे तुकडे
The Problem of the Rupee	१९२३	चलनप्रश्न — डी.एस्सी. प्रबंध
The Evolution of Provincial Finance in British India	१९२५	पीएच.डी. प्रबंध
Annihilation of Caste (जातिनिर्मूलन)	१९३६	लाहोरच्या जात-पात तोडक मंडळासाठी तयार केलेले भाषण
Thoughts on Pakistan	१९४०	फाळणी प्रश्न
Ranade, Gandhi and Jinnah	१९४३	रानडे जयंती भाषण
What Congress and Gandhi Have Done to the Untouchables	१९४५	काँग्रेसवर टीका
Who Were the Shudras?	१९४६	शूद्रांची उत्पत्ती
States and Minorities	१९४७	घटनात्मक प्रस्ताव
The Untouchables	१९४८	अस्पृश्यतेची उत्पत्ती
Thoughts on Linguistic States	१९५५	भाषावार प्रांतरचना
The Buddha and His Dhamma	१९५७ (मरणोत्तर)	बुद्ध व धम्म
Riddles in Hinduism	मरणोत्तर	हिंदू धर्मशास्त्रांची चिकित्सा

लक्षात ठेवा: "Waiting for a Visa" — आत्मचरित्रात्मक टिपणे (अस्पृश्यतेचे स्वानुभव).

ग्रंथ — विषयानुसार

विषय	ग्रंथ
अर्थशास्त्र	Problem of the Rupee; Provincial Finance; Small Holdings
जातिव्यवस्था	Castes in India; Annihilation of Caste; Who Were the Shudras?; The Untouchables
राजकारण	Thoughts on Pakistan; States and Minorities; Linguistic States
धर्म	The Buddha and His Dhamma; Riddles in Hinduism

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

शैक्षणिक संस्था

संस्था	वर्ष	माहिती
बहिष्कृत हितकारिणी सभेची वसतिगृहे	१९२५ पासून	सोलापूर येथील वसतिगृह इ.
डिप्रेस्ड क्लासेस एज्युकेशन सोसायटी	१९२८	माध्यमिक विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृहे
पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी	८ जुलै १९४५	मुंबई — उच्च शिक्षणासाठी
सिद्धार्थ महाविद्यालय	२० जून १९४६	मुंबई — PES ची पहिली संस्था
मिलिंद महाविद्यालय	१९५०	औरंगाबाद (छ. संभाजीनगर); पायाभरणी १ सप्टेंबर १९५१ — डॉ. राजेंद्र प्रसाद
सिद्धार्थ विधी महाविद्यालय	१९५६	मुंबई

संविधान निर्मिती (थोडक्यात)

- १९४६ — बंगालमधून संविधान सभेवर निवड; नंतर मुंबई प्रांतातून.
- २९ ऑगस्ट १९४७ — **मसुदा समितीचे अध्यक्ष**; स्वतंत्र भारताचे **पहिले कायदामंत्री**.
- अस्पृश्यता नष्ट करणारा **अनुच्छेद १७** व मूलभूत हक्कांचा भक्कम पाया — म्हणून **"संविधानाचे शिल्पकार"**.

हिंदू कोड बिल

मुद्दा	माहिती
उद्देश	हिंदू स्त्रियांना वारसा, घटस्फोट, दत्तक, एकपत्नीत्व यांत समान हक्क
विरोध	संसदेत व बाहेर सनातनी विरोध; बिल रखडले
परिणाम	२७ सप्टेंबर १९५१ — कायदामंत्रिपदाचा राजीनामा
पुढे	१९५५–५६ मध्ये हिंदू विवाह, वारसा इ. स्वतंत्र कायदे

लक्षात ठेवा: मिलिंद महाविद्यालयाचे नाव ग्रीक राजा मिलिंद (मिनँडर) व भिक्खू नागसेन यांच्या संवादावरून — परिसराचे नाव **"नागसेनवन"**.

लक्षात ठेवा: "शिक्षण हे वाघिणीचे दूध आहे; जो ते पिईल तो गुरगुरल्याशिवाय राहणार नाही" — बाबासाहेबांचे प्रसिद्ध वचन.

लक्षात ठेवा: संविधान सभेतील शेवटच्या भाषणात (नोव्हेंबर १९४९) **राजकीय लोकशाहीसोबत सामाजिक लोकशाही** आवश्यक असल्याचा इशारा.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

धम्मचक्र प्रवर्तन (१९५६)

मुद्दा	माहिती
दिनांक	१४ ऑक्टोबर १९५६ — अशोक विजयादशमी
ठिकाण	दीक्षाभूमी, नागपूर
दीक्षा देणारे	भदंत **महास्थवीर चंद्रमणी** (कुशीनगर)
अनुयायी	सुमारे **५ लाख** अनुयायांना स्वतः दीक्षा
प्रतिज्ञा	२२ प्रतिज्ञा
पूर्वतयारी	**४ मे १९५५** — भारतीय बौद्ध महासभा (The Buddhist Society of India)

महापरिनिर्वाण

- ६ डिसेंबर १९५६ — दिल्लीतील **२६, अलीपूर रोड** येथील निवासस्थानी.
- अंत्यसंस्कार — मुंबईतील दादर चौपाटी, आजची चैत्यभूमी.
- ६ डिसेंबर — "**महापरिनिर्वाण दिन**".

सन्मान व स्मृती

सन्मान	वर्ष / माहिती
एलएल.डी. (मानद)	कोलंबिया विद्यापीठ — १९५२
डी.लिट. (मानद)	उस्मानिया विद्यापीठ — १९५३
भारतरत्न	१९९० — मरणोत्तर
१४ एप्रिल	आंबेडकर जयंती — महाराष्ट्रात "**ज्ञान दिन**"
७ नोव्हेंबर	शाळा प्रवेश दिन — "**विद्यार्थी दिवस**"

MPSC — गोंधळ टाळा

चुकीचा समज	अचूक तथ्य
मनुस्मृती दहन — नागपूर	**महाड**, २५ डिसेंबर १९२७
पुणे करारावर गांधीजींची सही	सवर्णांतर्फे **मालवीय**
चैत्यभूमी — नागपूर	**मुंबई (दादर)**; नागपूर — दीक्षाभूमी

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

बहुपर्यायी प्रश्न

1. डॉ. आंबेडकरांचा जन्म कोणत्या वर्षी झाला?
अ) १९०७ ब) १८९१
क) १८८१ ड) १९०१

2. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) आंबेडकरांचे जन्मवर्ष — १८९१.
२) पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी — १९४५.
अ) दोन्ही योग्य ब) फक्त २ योग्य
क) दोन्ही चुकीची ड) फक्त १ योग्य

3. डॉ. आंबेडकरांचा जन्म कोठे झाला?
अ) नागपूर ब) महू
क) सातारा ड) आंबडवे

4. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) आंबेडकरांचे जन्मस्थळ — महू.
२) सिद्धार्थ महाविद्यालयाचे ठिकाण — नागपूर.
अ) दोन्ही चुकीची ब) फक्त १ योग्य
क) फक्त २ योग्य ड) दोन्ही योग्य

5. डॉ. आंबेडकरांचे मूळ गाव कोणते?
अ) दापोली (जि. रत्नागिरी) ब) कागल (जि. कोल्हापूर)
क) आंबडवे (जि. रत्नागिरी) ड) महू (म. प्र.)

6. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) आंबेडकरांचे मूळ गाव — कागल (जि. कोल्हापूर).
२) मिलिंद महाविद्यालयाचे ठिकाण — औरंगाबाद.
अ) दोन्ही चुकीची ब) फक्त २ योग्य
क) फक्त १ योग्य ड) दोन्ही योग्य

7. डॉ. आंबेडकरांच्या वडिलांचे नाव काय?
अ) सयाजीराव गायकवाड ब) मालोजी सकपाळ
क) कृष्णाजी केशव आंबेडकर ड) रामजी मालोजी सकपाळ

8. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) आंबेडकरांचे वडील — कृष्णाजी केशव आंबेडकर.
२) मूकनायक — १९२७.
अ) दोन्ही चुकीची ब) दोन्ही योग्य
क) फक्त १ योग्य ड) फक्त २ योग्य

9. भीमरावांना "आंबेडकर" हे आडनाव कोणी दिले?
अ) गंगाधर सहस्रबुद्धे ब) कृष्णाजी केशव आंबेडकर
क) रामजी सकपाळ ड) कृष्णाजी अर्जुन केळूसकर

10. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) आंबेडकर आडनाव देणारे शिक्षक — कृष्णाजी केशव आंबेडकर.
२) बहिष्कृत भारत — १९२७.
अ) फक्त १ योग्य ब) दोन्ही योग्य
क) दोन्ही चुकीची ड) फक्त २ योग्य

11. मॅट्रिकच्या सत्कारप्रसंगी भीमरावांना बुद्धचरित्र कोणी भेट दिले?
अ) सयाजीराव गायकवाड ब) शाहू महाराज
क) कृष्णाजी अर्जुन केळूसकर ड) कृष्णाजी केशव आंबेडकर

12. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) बुद्धचरित्र भेट देणारे — कृष्णाजी अर्जुन केळूसकर.
२) जनता — १९२०.
अ) दोन्ही योग्य ब) फक्त १ योग्य
क) दोन्ही चुकीची ड) फक्त २ योग्य

13. डॉ. आंबेडकरांनी बी.ए. कोणत्या महाविद्यालयातून केले?
अ) फर्ग्युसन कॉलेज ब) एल्फिन्स्टन कॉलेज
क) विल्सन कॉलेज ड) सिडनहॅम कॉलेज

14. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) बी.ए.चे महाविद्यालय — फर्ग्युसन कॉलेज.
२) प्रबुद्ध भारत — १९५६.
अ) फक्त १ योग्य ब) दोन्ही चुकीची
क) दोन्ही योग्य ड) फक्त २ योग्य

15. अमेरिकेतील शिक्षणासाठी कोणी शिष्यवृत्ती दिली?
अ) लॉर्ड हॅरिस ब) नवल भथेना
क) सयाजीराव गायकवाड ड) शाहू महाराज

16. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) अमेरिकेतील शिक्षणाची शिष्यवृत्ती — लॉर्ड हॅरिस.
२) समता पत्राची संघटना — स्वतंत्र मजूर पक्ष.
अ) दोन्ही चुकीची ब) फक्त १ योग्य
क) दोन्ही योग्य ड) फक्त २ योग्य

17. कोलंबिया विद्यापीठात आंबेडकरांचे प्रभावी गुरू कोण होते?
अ) हॅरोल्ड लास्की ब) कार्ल मार्क्स
क) एडविन कॅनन ड) जॉन ड्यूई

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

बहुपर्यायी प्रश्न

18. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) कोलंबियातील गुरू — जॉन ड्यूई.
२) Annihilation of Caste — १९३६.
अ) फक्त २ योग्य ब) फक्त १ योग्य
क) दोन्ही योग्य ड) दोन्ही चुकीची

19. डी.एस्सी. पदवीसाठी आंबेडकरांचा प्रबंध कोणता?
अ) Annihilation of Caste ब) The Problem of the Rupee
क) Who Were the Shudras? ड) Castes in India

20. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) डी.एस्सी. प्रबंध — The Problem of the Rupee.
२) Annihilation of Caste भाषणाची संस्था — समाज समता संघ, मुंबई.
अ) दोन्ही चुकीची ब) फक्त १ योग्य
क) दोन्ही योग्य ड) फक्त २ योग्य

21. बहिष्कृत हितकारिणी सभेची स्थापना केव्हा झाली?
अ) १५ ऑगस्ट १९३६ ब) २० जुलै १९२४
क) ४ मे १९५५ ड) ८ जुलै १९४५

22. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) बहिष्कृत हितकारिणी सभा — १५ ऑगस्ट १९३६.
२) Who Were the Shudras? — १९४६.
अ) दोन्ही योग्य ब) फक्त १ योग्य
क) दोन्ही चुकीची ड) फक्त २ योग्य

23. बहिष्कृत हितकारिणी सभेचे ब्रीदवाक्य कोणते?
अ) सत्यमेव जयते ब) बहुजन हिताय बहुजन सुखाय
क) सर्वसाक्षी जगत्पती ड) शिकवा, चेतवा व संघटित करा

24. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) बहिष्कृत हितकारिणी सभेचे ब्रीद — सत्यमेव जयते.
२) The Buddha and His Dhamma — १९१६.
अ) दोन्ही चुकीची ब) फक्त २ योग्य
क) फक्त १ योग्य ड) दोन्ही योग्य

25. महाड चवदार तळे सत्याग्रह केव्हा झाला?
अ) २ मार्च १९३० ब) २४ सप्टेंबर १९३२
क) २० मार्च १९२७ ड) १३ ऑक्टोबर १९३५

26. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) महाड चवदार तळे सत्याग्रह — २० मार्च १९२७.
२) मसुदा समितीचे अध्यक्षपद — २९ ऑगस्ट १९४७.
अ) फक्त १ योग्य ब) दोन्ही चुकीची
क) दोन्ही योग्य ड) फक्त २ योग्य

27. मनुस्मृती दहन केव्हा झाले?
अ) १४ ऑक्टोबर १९५६ ब) ६ डिसेंबर १९५६
क) २० जुलै १९२४ ड) २५ डिसेंबर १९२७

28. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) मनुस्मृती दहन — २५ डिसेंबर १९२७.
२) कायदामंत्रिपदाचा राजीनामा — खोती विधेयक.
अ) फक्त २ योग्य ब) दोन्ही योग्य
क) फक्त १ योग्य ड) दोन्ही चुकीची

29. सार्वजनिक पाणवठे सर्वांसाठी खुले करण्याचा ठराव (१९२३) कोणी मांडला?
अ) स. का. बोले ब) मदनमोहन मालवीय
क) दादासाहेब गायकवाड ड) ग. नी. सहस्रबुद्धे

30. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) पाणवठ्यांचा ठराव (१९२३) — ग. नी. सहस्रबुद्धे.
२) धम्मदीक्षा — १४ ऑक्टोबर १९५६.
अ) फक्त १ योग्य ब) दोन्ही चुकीची
क) फक्त २ योग्य ड) दोन्ही योग्य

31. काळाराम मंदिर कोणत्या शहरात आहे?
अ) पुणे ब) अमरावती
क) नाशिक ड) महाड

32. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) काळाराम मंदिर — अमरावती.
२) धम्मदीक्षेचे ठिकाण — येवला.
अ) फक्त १ योग्य ब) दोन्ही चुकीची
क) दोन्ही योग्य ड) फक्त २ योग्य

33. काळाराम मंदिर सत्याग्रहाचे प्रत्यक्ष संघटन कोणी केले?
अ) मदनमोहन मालवीय ब) शाहू महाराज
क) स. का. बोले ड) दादासाहेब गायकवाड

34. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) काळाराम सत्याग्रहाचे संघटक — दादासाहेब गायकवाड.
२) दीक्षा देणारे भिक्खू — महास्थवीर चंद्रमणी.
अ) फक्त २ योग्य ब) फक्त १ योग्य
क) दोन्ही चुकीची ड) दोन्ही योग्य

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

बहुपर्यायी प्रश्न

35. येवला धर्मांतर घोषणा केव्हा झाली?
अ) २४ सप्टेंबर १९३२ ब) १३ ऑक्टोबर १९३५
क) १५ ऑगस्ट १९३६ ड) २० मार्च १९२७

36. खालीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/आहेत?
१) येवला धर्मांतर घोषणा — १३ ऑक्टोबर १९३५.
२) धम्मदीक्षेतील प्रतिज्ञा — ५.
अ) दोन्ही चुकीची ब) फक्त १ योग्य
क) दोन्ही योग्य ड) फक्त २ योग्य

37. पुणे करार केव्हा झाला?
अ) २० जुलै १९२४ ब) १४ ऑक्टोबर १९५६
क) २४ सप्टेंबर १९३२ ड) २९ ऑगस्ट १९४७

38. जोड्या लावा: अ) मूकनायक ब) बहिष्कृत भारत क) जनता
१) १९३० २) १९२० ३) १९२७
अ) अ–२, ब–१, क–३ ब) अ–१, ब–२, क–३
क) अ–३, ब–१, क–२ ड) अ–२, ब–३, क–१

39. पुणे करारानुसार प्रांतिक विधिमंडळात अस्पृश्यांना किती राखीव जागा मिळाल्या?
अ) १४८ ब) ७८०
क) ७१ ड) २५

40. जोड्या लावा: अ) बहिष्कृत हितकारिणी सभा ब) स्वतंत्र मजूर पक्ष क) शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन
१) १९४२ २) २० जुलै १९२४ ३) १९३६
अ) अ–३, ब–१, क–२ ब) अ–१, ब–२, क–३
क) अ–२, ब–१, क–३ ड) अ–२, ब–३, क–१

41. जातीय निवाडा (१९३२) कोणी जाहीर केला?
अ) लॉर्ड आयर्विन ब) रॅम्से मॅक्डोनाल्ड
क) विन्स्टन चर्चिल ड) लॉर्ड माउंटबॅटन

42. जोड्या लावा: अ) महाड चवदार तळे सत्याग्रह ब) मनुस्मृती दहन क) येवला धर्मांतर घोषणा
१) १३ ऑक्टोबर १९३५ २) २० मार्च १९२७ ३) २५ डिसेंबर १९२७
अ) अ–३, ब–१, क–२ ब) अ–१, ब–२, क–३
क) अ–२, ब–१, क–३ ड) अ–२, ब–३, क–१

43. पुणे करारावर सवर्ण हिंदूंतर्फे कोणी स्वाक्षरी केली?
अ) तेजबहादूर सप्रू ब) मदनमोहन मालवीय
क) स. का. बोले ड) म. गांधी

44. जोड्या लावा: अ) Annihilation of Caste ब) Who Were the Shudras? क) The Buddha and His Dhamma
१) १९५७ २) १९३६ ३) १९४६
अ) अ–३, ब–१, क–२ ब) अ–२, ब–३, क–१
क) अ–२, ब–१, क–३ ड) अ–१, ब–२, क–३

45. स्वतंत्र मजूर पक्षाची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली?
अ) १९३६ ब) १९४२
क) १९२४ ड) १९५६

46. जोड्या लावा: अ) काळाराम मंदिर ब) मिलिंद महाविद्यालयाचे ठिकाण क) चैत्यभूमी
१) मुंबई (दादर) २) नाशिक ३) औरंगाबाद
अ) अ–१, ब–२, क–३ ब) अ–२, ब–३, क–१
क) अ–३, ब–१, क–२ ड) अ–२, ब–१, क–३

47. शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशनची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली?
अ) १९३६ ब) १९४२
क) १९२४ ड) १९२७

48. जोड्या लावा: अ) आंबेडकर आडनाव देणारे शिक्षक ब) बुद्धचरित्र भेट देणारे क) काळाराम सत्याग्रहाचे संघटक
१) दादासाहेब गायकवाड २) कृष्णाजी केशव आंबेडकर ३) कृष्णाजी अर्जुन केळूसकर
अ) अ–१, ब–२, क–३ ब) अ–२, ब–१, क–३
क) अ–२, ब–३, क–१ ड) अ–३, ब–१, क–२

49. शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशनची स्थापना कोठे झाली?
अ) येवला ब) लाहोर
क) महाड ड) नागपूर

50. जोड्या लावा: अ) जातीय निवाडा जाहीर करणारे ब) पुणे करारावर सवर्णांतर्फे स्वाक्षरी क) दीक्षा देणारे भिक्खू
१) महास्थवीर चंद्रमणी २) रॅम्से मॅक्डोनाल्ड ३) मदनमोहन मालवीय
अ) अ–३, ब–१, क–२ ब) अ–१, ब–२, क–३
क) अ–२, ब–३, क–१ ड) अ–२, ब–१, क–३

51. पीपल्स एज्युकेशन सोसायटीची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली?
अ) १९४५ ब) १९३६
क) १९२४ ड) १९२७

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

बहुपर्यायी प्रश्न

52. जोड्या लावा: अ) डी.एस्सी. प्रबंध ब) Annihilation of Caste भाषणाची संस्था क) समता पत्राची संघटना १) समाज समता संघ २) The Problem of the Rupee ३) जात-पात तोडक मंडळ, लाहोर
अ) अ–१, ब–२, क–३ ब) अ–२, ब–३, क–१
क) अ–३, ब–१, क–२ ड) अ–२, ब–१, क–३

53. सिद्धार्थ महाविद्यालय कोठे सुरू झाले?
अ) नागपूर ब) औरंगाबाद
क) पुणे ड) मुंबई

54. खालीलपैकी चुकीची जोडी कोणती?
अ) भारतरत्न — १९९० ब) खोती निर्मूलन विधेयक — १९३७
क) स्वतंत्र मजूर पक्ष — १९२४ ड) पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी — १९४५

55. मिलिंद महाविद्यालय कोठे आहे?
अ) पुणे ब) मुंबई
क) नागपूर ड) औरंगाबाद

56. खालीलपैकी चुकीची जोडी कोणती?
अ) मिलिंद महाविद्यालयाचे ठिकाण — औरंगाबाद ब) बी.ए.चे महाविद्यालय — एल्फिन्स्टन कॉलेज
क) सिद्धार्थ महाविद्यालयाचे ठिकाण — मुंबई ड) शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशनचे ठिकाण — महाड

57. "मूकनायक" कोणत्या वर्षी सुरू झाले?
अ) १९२० ब) १९२७
क) १९३० ड) १९५६

58. खालीलपैकी चुकीची जोडी कोणती?
अ) आंबेडकरांचे वडील — कृष्णाजी केशव आंबेडकर ब) दीक्षा देणारे भिक्खू — महास्थवीर चंद्रमणी
क) काळाराम सत्याग्रहाचे संघटक — दादासाहेब गायकवाड ड) कोलंबियातील गुरू — जॉन ड्यूई

59. "बहिष्कृत भारत" कोणत्या वर्षी सुरू झाले?
अ) १९२७ ब) १९५६
क) १९२० ड) १९४५

60. खालीलपैकी चुकीची जोडी कोणती?
अ) मसुदा समितीचे अध्यक्षपद — २९ ऑगस्ट १९४७ ब) धम्मदीक्षा — १४ ऑक्टोबर १९५६
क) भारतीय बौद्ध महासभा — ८ जुलै १९४५ ड) पुणे करार — २४ सप्टेंबर १९३२

61. "जनता" कोणत्या वर्षी सुरू झाले?
अ) १९३० ब) १९५६
क) १९२० ड) १९२७

62. विधान (A): गांधीजींनी २० सप्टेंबर १९३२ पासून येरवडा तुरुंगात उपोषण सुरू केले.
कारण (R): जातीय निवाड्याने अस्पृश्यांना स्वतंत्र मतदारसंघ दिले होते.
अ) दोन्ही योग्य; कारण विधानाचे योग्य स्पष्टीकरण ब) विधान योग्य; कारण चुकीचे
क) विधान चुकीचे; कारण योग्य ड) दोन्ही योग्य; पण कारण स्पष्टीकरण नाही

63. "जनता"चे नाव "प्रबुद्ध भारत" कोणत्या वर्षी झाले?
अ) १९२८ ब) १९३०
क) १९२० ड) १९५६

64. विधान (A): बाबासाहेबांनी १९३५ मध्ये येवला येथे धर्मांतराची घोषणा केली.
कारण (R): काळाराम मंदिर सत्याग्रहासारख्या लढ्यांनंतरही समानता मिळाली नाही.
अ) विधान चुकीचे; कारण योग्य ब) विधान योग्य; कारण चुकीचे
क) दोन्ही योग्य; कारण विधानाचे योग्य स्पष्टीकरण ड) दोन्ही योग्य; पण कारण स्पष्टीकरण नाही

65. "समता" हे कोणत्या संघटनेचे पत्र होते?
अ) भारतीय बौद्ध महासभा ब) स्वतंत्र मजूर पक्ष
क) शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन ड) समाज समता संघ

66. विधान (A): "जनता" हे बाबासाहेबांचे सर्वाधिक काळ चाललेले पत्र होते.
कारण (R): पीपल्स एज्युकेशन सोसायटीची स्थापना १९४५ मध्ये झाली.
अ) दोन्ही योग्य; पण कारण स्पष्टीकरण नाही ब) विधान चुकीचे; कारण योग्य
क) दोन्ही योग्य; कारण विधानाचे योग्य स्पष्टीकरण ड) विधान योग्य; कारण चुकीचे

67. "Annihilation of Caste" कोणत्या वर्षी प्रसिद्ध झाले?
अ) १९३६ ब) १९५७
क) १९१६ ड) १९४६

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

बहुपर्यायी प्रश्न

68. विधान (A): पुणे करारानुसार अस्पृश्यांना प्रांतिक विधिमंडळात १४८ राखीव जागा मिळाल्या.
कारण (R): पुणे करारावर म. गांधींनी स्वतः स्वाक्षरी केली.
अ) विधान चुकीचे; कारण योग्य
ब) दोन्ही योग्य; कारण विधानाचे योग्य स्पष्टीकरण
क) दोन्ही योग्य; पण कारण स्पष्टीकरण नाही
ड) विधान योग्य; कारण चुकीचे

69. "Annihilation of Caste" हे भाषण कोणत्या संस्थेसाठी तयार केले होते?
अ) आर्य समाज, कोल्हापूर
ब) बहिष्कृत हितकारिणी सभा
क) समाज समता संघ, मुंबई
ड) जात-पात तोडक मंडळ, लाहोर

70. विधान (A): मनुस्मृती दहन नागपूर येथे झाले.
कारण (R): मनुस्मृतीत विषमतेचे समर्थन आढळते, अशी बाबासाहेबांची भूमिका होती.
अ) दोन्ही योग्य; पण कारण स्पष्टीकरण नाही
ब) विधान चुकीचे; कारण योग्य
क) विधान योग्य; कारण चुकीचे
ड) दोन्ही योग्य; कारण विधानाचे योग्य स्पष्टीकरण

71. "Who Were the Shudras?" कोणत्या वर्षी प्रसिद्ध झाले?
अ) १९१६
ब) १९३६
क) १९२३
ड) १९४६

72. खालील घटनांचा कालानुक्रम ओळखा.
अ) महाड सत्याग्रह → पुणे करार → काळाराम सत्याग्रह → येवला घोषणा
ब) काळाराम सत्याग्रह → महाड सत्याग्रह → येवला घोषणा → पुणे करार
क) पुणे करार → महाड सत्याग्रह → काळाराम सत्याग्रह → येवला घोषणा
ड) महाड सत्याग्रह → काळाराम सत्याग्रह → पुणे करार → येवला घोषणा

73. "The Buddha and His Dhamma" कोणत्या वर्षी प्रसिद्ध झाले?
अ) १९५७
ब) १९१६
क) १९३६
ड) १९२३

74. संस्था/पक्षांचा स्थापनेनुसार कालानुक्रम ओळखा.
अ) बहिष्कृत हितकारिणी सभा → शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन → स्वतंत्र मजूर पक्ष → पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी
ब) पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी → बहिष्कृत हितकारिणी सभा → स्वतंत्र मजूर पक्ष → शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन
क) स्वतंत्र मजूर पक्ष → बहिष्कृत हितकारिणी सभा → पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी → शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन
ड) बहिष्कृत हितकारिणी सभा → स्वतंत्र मजूर पक्ष → शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन → पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी

75. मसुदा समितीच्या अध्यक्षपदी निवड केव्हा झाली?
अ) २० मार्च १९२७
ब) २४ सप्टेंबर १९३२
क) २९ ऑगस्ट १९४७
ड) १५ ऑगस्ट १९३६

76. महाड सत्याग्रहाच्या वेळी (२० मार्च १९२७) बाबासाहेबांचे पूर्ण वय किती होते?
अ) ३६
ब) ४०
क) ३५
ड) ३२

77. आंबेडकरांनी कायदामंत्रिपदाचा राजीनामा कोणत्या प्रश्नावर दिला?
अ) हिंदू कोड बिल
ब) पुणे करार
क) जातीय निवाडा
ड) खोती विधेयक

78. पुणे कराराच्या वेळी (२४ सप्टेंबर १९३२) बाबासाहेबांचे पूर्ण वय किती होते?
अ) ३६
ब) ३९
क) ४१
ड) ४४

79. धम्मचक्र प्रवर्तन (धम्मदीक्षा) केव्हा झाले?
अ) ६ डिसेंबर १९५६
ब) ४ मे १९५५
क) १३ ऑक्टोबर १९३५
ड) १४ ऑक्टोबर १९५६

80. धम्मदीक्षेच्या वेळी (१४ ऑक्टोबर १९५६) बाबासाहेबांचे पूर्ण वय किती होते?
अ) ५८
ब) ६८
क) ६५
ड) ६१

81. धम्मदीक्षा सोहळा कोठे झाला?
अ) येवला
ब) मुंबई
क) महाड
ड) नागपूर

82. येवला घोषणा व धम्मदीक्षा यांत किती वर्षांचे अंतर आहे?
अ) २१
ब) २५
क) १६
ड) १९

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

बहुपर्यायी प्रश्न

83. बाबासाहेबांना बौद्ध धम्माची दीक्षा कोणी दिली?
अ) मदनमोहन मालवीय ब) महास्थवीर चंद्रमणी
क) दादासाहेब गायकवाड ड) जॉन ड्यूई

84. महापरिनिर्वाणानंतर किती वर्षांनी बाबासाहेबांना भारतरत्न मिळाले?
अ) ४२ ब) ३४
क) २६ ड) ३०

85. धम्मदीक्षेच्या वेळी बाबासाहेबांनी किती प्रतिज्ञा दिल्या?
अ) १४८ ब) १४
क) २२ ड) ५

86. जातीय निवाड्याच्या तुलनेत पुणे करारात अस्पृश्यांच्या राखीव जागा किती वाढल्या?
अ) १४८ ब) ७७
क) ६८ ड) ७१

87. बाबासाहेबांचे महापरिनिर्वाण कोठे झाले?
अ) दिल्ली ब) महू
क) नागपूर ड) येवला

88. मूकनायक (१९२०) ते प्रबुद्ध भारत (१९५६) — बाबासाहेबांची पत्रकारिता किती वर्षांची?
अ) ४० ब) ३०
क) ३६ ड) २६

89. चैत्यभूमी कोठे आहे?
अ) दिल्ली ब) मुंबई (दादर)
क) नाशिक ड) नागपूर

90. खालीलपैकी कोणते वृत्तपत्र डॉ. आंबेडकरांनी सुरू केले नव्हते?
अ) जनता ब) मूकनायक
क) बहिष्कृत भारत ड) दीनबंधू

91. बाबासाहेबांना भारतरत्न कोणत्या वर्षी मिळाला?
अ) १९५६ ब) १९४७
क) १९९० ड) १९७५

92. खालीलपैकी कोणती संस्था डॉ. आंबेडकरांनी स्थापन केली नव्हती?
अ) समाज समता संघ ब) पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी
क) बहिष्कृत हितकारिणी सभा ड) डिप्रेस्ड क्लास मिशन

93. भारतीय बौद्ध महासभेची स्थापना केव्हा झाली?
अ) १५ ऑगस्ट १९३६ ब) २० जुलै १९२४
क) ४ मे १९५५ ड) ८ जुलै १९४५

94. तिन्ही गोलमेज परिषदांना उपस्थित राहिलेले नेते कोण?
अ) सरदार पटेल ब) म. गांधी
क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ड) पं. नेहरू

95. खोती पद्धत नष्ट करण्याचे विधेयक कोणत्या वर्षी मांडले?
अ) १९२४ ब) १९३७
क) १९५६ ड) १९१६

96. "मूकनायक"च्या मुखपृष्ठावर कोणत्या संतांच्या ओळी होत्या?
अ) संत तुकाराम ब) संत चोखामेळा
क) संत कबीर ड) संत ज्ञानेश्वर

97. व्हाइसरॉयच्या कार्यकारी मंडळात (१९४२–४६) आंबेडकरांचे पद कोणते?
अ) संरक्षण सदस्य ब) गृह सदस्य
क) मजूर सदस्य ड) अर्थ सदस्य

98. "मी हिंदू म्हणून जन्मलो, पण हिंदू म्हणून मरणार नाही" — हे उद्गार कोठे काढले?
अ) नागपूर ब) नाशिक (काळाराम मंदिर)
क) येवला ड) महाड

99. महाराष्ट्रात "विद्यार्थी दिवस" कोणत्या दिवशी साजरा होतो?
अ) ६ डिसेंबर ब) १४ एप्रिल
क) २६ जून ड) ७ नोव्हेंबर

100. महाड सत्याग्रहातील मनुस्मृती दहनाचा ठराव कोणी मांडला?
अ) स. का. बोले ब) गंगाधर नीलकंठ सहस्रबुद्धे
क) दादासाहेब गायकवाड ड) कृष्णाजी केळूसकर

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

उत्तरसूची

प्रश्न	उत्तर	प्रश्न	उत्तर	प्रश्न	उत्तर	प्रश्न	उत्तर	प्रश्न	उत्तर
1	ब	21	ब	41	ब	61	अ	81	ड
2	अ	22	ड	42	ड	62	अ	82	अ
3	ब	23	ड	43	ब	63	ड	83	ब
4	ब	24	अ	44	ब	64	क	84	ब
5	क	25	क	45	अ	65	ड	85	क
6	ब	26	क	46	ब	66	अ	86	ब
7	ड	27	ड	47	ब	67	अ	87	अ
8	अ	28	क	48	क	68	ड	88	क
9	ब	29	अ	49	ड	69	ड	89	ब
10	ब	30	क	50	क	70	ब	90	ड
11	क	31	क	51	अ	71	ड	91	क
12	ब	32	ब	52	ब	72	ड	92	ड
13	ब	33	ड	53	ड	73	अ	93	क
14	ड	34	ड	54	क	74	ड	94	क
15	क	35	ब	55	ड	75	क	95	ब
16	अ	36	ब	56	ड	76	क	96	अ
17	ड	37	क	57	अ	77	अ	97	क
18	क	38	ड	58	अ	78	क	98	क
19	ब	39	अ	59	अ	79	ड	99	ड
20	ब	40	ड	60	क	80	क	100	ब

परीक्षेपूर्वी पक्के करा

बाब	अचूक तथ्य
जन्म / महापरिनिर्वाण	१४ एप्रिल १८९१, महू / ६ डिसेंबर १९५६, दिल्ली
बहिष्कृत हितकारिणी सभा	२० जुलै १९२४ — शिकवा, चेतवा व संघटित करा
महाड / मनुस्मृती दहन	२० मार्च १९२७ / २५ डिसेंबर १९२७
काळाराम / पुणे करार / येवला	१९३० / २४ सप्टेंबर १९३२ (१४८ जागा) / १३ ऑक्टोबर १९३५
धम्मदीक्षा / भारतरत्न	१४ ऑक्टोबर १९५६, नागपूर / १९९०

आधार: मराठी विश्वकोश (आंबेडकर, भीमराव रामजी; पुणे करार; बहिष्कृत हितकारिणी सभा), Wikipedia (B. R. Ambedkar), Columbia University (c250), BBC मराठी (पत्रकारिता), prabuddhapathak.com (वृत्तपत्रे), Siddharth College व PES अधिकृत संकेतस्थळे, Dr. Babasaheb Ambedkar Writings and Speeches (महाराष्ट्र शासन), Frances Pritchett कालपट व अन्य विश्वसनीय लेख (नोव्हेंबर २०२६ पर्यंत). काही तारखांबाबत स्रोतांत मतभेद आहेत; प्रचलित तारखा घेतल्या आहेत. वय/वर्षांतर गणिते Python ने तपासली. मजकूर व प्रश्न स्वतंत्रपणे रचलेले आहेत.

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

उत्तरांचे संक्षिप्त स्पष्टीकरण

1. (ब) १४ एप्रिल १८९१.

2. (अ) दोन्ही विधाने योग्य आहेत.

3. (ब) महू लष्करी छावणी, मध्य प्रदेश.

4. (ब) योग्य संबंध: २) सिद्धार्थ महाविद्यालयाचे ठिकाण — मुंबई.

5. (क) ता. मंडणगड.

6. (ब) योग्य संबंध: १) आंबेडकरांचे मूळ गाव — आंबडवे (जि. रत्नागिरी).

7. (ड) लष्करात सुभेदार; कबीरपंथी.

8. (अ) योग्य संबंध: आंबेडकरांचे वडील — रामजी मालोजी सकपाळ; मूकनायक — १९२०.

9. (ब) सातारा येथील शिक्षक.

10. (ब) दोन्ही विधाने योग्य आहेत.

11. (क) १९०७.

12. (ब) योग्य संबंध: २) जनता — १९३०.

13. (ब) १९१२; अर्थशास्त्र व राज्यशास्त्र.

14. (ड) योग्य संबंध: १) बी.ए.चे महाविद्यालय — एल्फिन्स्टन कॉलेज.

15. (क) बडोदा संस्थान, १९१३.

16. (अ) योग्य संबंध: अमेरिकेतील शिक्षणाची शिष्यवृत्ती — सयाजीराव गायकवाड; समता पत्राची संघटना — समाज समता संघ.

17. (ड) तत्त्वज्ञ; एडविन सेलिगमन हेही गुरू.

18. (क) दोन्ही विधाने योग्य आहेत.

19. (ब) १९२३, लंडन.

20. (ब) योग्य संबंध: २) Annihilation of Caste भाषणाची संस्था — जात-पात तोडक मंडळ, लाहोर.

21. (ब) मुंबई; पहिली सार्वजनिक संघटना.

22. (ड) योग्य संबंध: १) बहिष्कृत हितकारिणी सभा — २० जुलै १९२४.

23. (ड) Educate, Agitate, Organise.

24. (अ) योग्य संबंध: बहिष्कृत हितकारिणी सभेचे ब्रीद — शिकवा, चेतवा व संघटित करा; The Buddha and His Dhamma — १९५७.

25. (क) कुलाबा जिल्हा बहिष्कृत परिषदेनंतर.

26. (क) दोन्ही विधाने योग्य आहेत.

27. (ड) महाड येथील दुसरी परिषद.

28. (क) योग्य संबंध: २) कायदामंत्रिपदाचा राजीनामा — हिंदू कोड बिल.

29. (अ) ४ ऑगस्ट १९२३, मुंबई विधिमंडळ.

30. (क) योग्य संबंध: १) पाणवठ्यांचा ठराव (१९२३) — स. का. बोले.

31. (क) सत्याग्रह १९३० पासून.

32. (ब) योग्य संबंध: काळाराम मंदिर — नाशिक; धम्मदीक्षेचे ठिकाण — नागपूर.

33. (ड) भाऊराव कृष्णराव गायकवाड.

34. (ड) दोन्ही विधाने योग्य आहेत.

35. (ब) जि. नाशिक.

36. (ब) योग्य संबंध: २) धम्मदीक्षेतील प्रतिज्ञा — २२.

37. (क) येरवडा करार.

38. (ड) अ–२, ब–३, क–१: मूकनायक — १९२०; बहिष्कृत भारत — १९२७; जनता — १९३०.

39. (अ) जातीय निवाड्यात ७१.

40. (ड) अ–२, ब–३, क–१: बहिष्कृत हितकारिणी सभा — २० जुलै १९२४; स्वतंत्र मजूर पक्ष — १९३६; शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन — १९४२.

41. (ब) ब्रिटिश पंतप्रधान.

42. (ड) अ–२, ब–३, क–१: महाड चवदार तळे सत्याग्रह — २० मार्च १९२७; मनुस्मृती दहन — २५ डिसेंबर १९२७; येवला धर्मांतर घोषणा — १३ ऑक्टोबर १९३५.

43. (ब) गांधीजींची स्वाक्षरी नव्हती.

44. (ब) अ–२, ब–३, क–१: Annihilation of Caste — १९३६; Who Were the Shudras? — १९४६; The Buddha and His Dhamma — १९५७.

45. (अ) १५ ऑगस्ट १९३६.

46. (ब) अ–२, ब–३, क–१: काळाराम मंदिर — नाशिक; मिलिंद महाविद्यालयाचे ठिकाण — औरंगाबाद; चैत्यभूमी — मुंबई (दादर).

47. (ब) १८–१९ जुलै १९४२.

48. (क) अ–२, ब–३, क–१: आंबेडकर आडनाव देणारे शिक्षक — कृष्णाजी केशव आंबेडकर; बुद्धचरित्र भेट देणारे — कृष्णाजी अर्जुन केळूसकर; काळाराम सत्याग्रहाचे संघटक — दादासाहेब गायकवाड.

लक्षात ठेवा: वृत्तपत्रे: मूकनायक (१९२०) → बहिष्कृत भारत (१९२७) → समता (१९२८) → जनता (१९३०) → प्रबुद्ध भारत (१९५६).

* डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर *

उत्तरांचे संक्षिप्त स्पष्टीकरण

49. (ड) १९४२.

50. (क) अ–२, ब–३, क–१: जातीय निवाडा जाहीर करणारे — रॅम्से मॅक्डोनाल्ड; पुणे करारावर सवर्णांतर्फे स्वाक्षरी — मदनमोहन मालवीय; दीक्षा देणारे भिक्खू — महास्थवीर चंद्रमणी.

51. (अ) ८ जुलै १९४५.

52. (ब) अ–२, ब–३, क–१: डी.एस्सी. प्रबंध — The Problem of the Rupee; Annihilation of Caste भाषणाची संस्था — जात-पात तोडक मंडळ, लाहोर; समता पत्राची संघटना — समाज समता संघ.

53. (ड) २० जून १९४६.

54. (क) योग्य जोडी: स्वतंत्र मजूर पक्ष — १९३६.

55. (ड) १९५०; आजचे छ. संभाजीनगर.

56. (ड) योग्य जोडी: शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशनचे ठिकाण — नागपूर.

57. (अ) ३१ जानेवारी १९२०.

58. (अ) योग्य जोडी: आंबेडकरांचे वडील — रामजी मालोजी सकपाळ.

59. (अ) ३ एप्रिल १९२७.

60. (क) योग्य जोडी: भारतीय बौद्ध महासभा — ४ मे १९५५.

61. (अ) २४ नोव्हेंबर १९३०.

62. (अ) स्वतंत्र मतदारसंघास विरोध म्हणून उपोषण; परिणाम — पुणे करार.

63. (ड) ४ फेब्रुवारी १९५६.

64. (क) १९३०–३५ चा मंदिर प्रवेश लढा निष्फळ.

65. (ड) २९ जून १९२८.

66. (अ) दोन्ही खरी; पण परस्परसंबंध नाही.

67. (अ) जातिनिर्मूलन.

68. (ड) सवर्णांतर्फे स्वाक्षरी — मदनमोहन मालवीय.

69. (ड) भाषण होऊ शकले नाही; ग्रंथरूपाने प्रसिद्ध.

70. (ब) मनुस्मृती दहन — महाड, २५ डिसेंबर १९२७.

71. (ड) शूद्रांची उत्पत्ती.

72. (ड) १९२७ → १९३० → १९३२ → १९३५.

73. (अ) मरणोत्तर.

74. (ड) १९२४ → १९३६ → १९४२ → १९४५.

75. (क) संविधान सभा.

76. (क) १४ एप्रिल १८९१ ते २० मार्च १९२७ — ३६ वा वाढदिवस येण्यापूर्वी, म्हणजे पूर्ण ३५ वर्षे.

77. (अ) २७ सप्टेंबर १९५१.

78. (क) गणना: १९३२ − १८९१ = ४१ वर्षे (वाढदिवस एप्रिलमध्ये होऊन गेला होता).

79. (ड) अशोक विजयादशमी.

80. (क) गणना: १९५६ − १८९१ = ६५ वर्षे.

81. (ड) दीक्षाभूमी.

82. (अ) गणना: १९५६ − १९३५ = २१ वर्षे.

83. (ब) कुशीनगर.

84. (ब) गणना: १९९० − १९५६ = ३४ वर्षे.

85. (क) २२ प्रतिज्ञा.

86. (ब) गणना: १४८ − ७१ = ७७ जागा.

87. (अ) २६, अलीपूर रोड.

88. (क) गणना: १९५६ − १९२० = ३६ वर्षे.

89. (ब) अंत्यसंस्काराचे ठिकाण.

90. (ड) दीनबंधू — कृष्णराव भालेकर (१८७७), सत्यशोधक पत्र.

91. (क) मरणोत्तर.

92. (ड) डिप्रेस्ड क्लास मिशन — महर्षी वि. रा. शिंदे (१९०६).

93. (क) The Buddhist Society of India.

94. (क) गांधीजी फक्त दुसऱ्या परिषदेला उपस्थित.

95. (ब) मुंबई विधिमंडळ.

96. (अ) बहिष्कृत भारत — संत ज्ञानेश्वरांच्या ओळी.

97. (क) Labour Member.

98. (क) १३ ऑक्टोबर १९३५.

99. (ड) १९०० मधील शाळा प्रवेश दिन.

100. (ब) सवर्ण समाजातील सहकारी.

लक्षात ठेवा: संघटना: बहिष्कृत हितकारिणी सभा (१९२४) → समाज समता संघ (१९२७) → ILP (१९३६) → SCF (१९४२) → PES (१९४५) → भारतीय बौद्ध महासभा (१९५५).

लक्षात ठेवा: लढे: महाड (१९२७) → पर्वती (१९२९) → काळाराम (१९३०) → पुणे करार (१९३२) → येवला (१९३५) → धम्मदीक्षा (१९५६).

लक्षात ठेवा: शिक्षण: एल्फिन्स्टन (बी.ए. १९१२) → कोलंबिया (एम.ए. १९१५) → LSE (एम.एस्सी. १९२१, डी.एस्सी. १९२३) → ग्रेज इन (बॅरिस्टर).

लक्षात ठेवा: स्मृतिदिन: १४ एप्रिल — ज्ञान दिन; ६ डिसेंबर — महापरिनिर्वाण दिन.